

УДК 377

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.21>

Костенко О. В.

ЗАСТОСУВАННЯ АВТОРСЬКОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОБЛІКОВЦІВ

Реформаційні процеси в освіті змінюють акценти у підготовці кваліфікованих робітників. Сучасний кваліфікований робітник повинен володіти професійними компетентностями, безпечно, критично та творчо виконувати завдання, пов'язані з навчанням, працевлаштуванням та професійною діяльністю.

У зв'язку з військовим станом в Україні та всевітньою пандемією освітній процес в закладах професійної (професійно-технічної) освіти відбувається в умовах дистанційного та змішаного навчання. Тому підготовка сучасного кваліфікованого робітника потребує впровадження в освітній процес сучасних онлайн технологій. Як наслідок, відбувається цифрова трансформація сфери освіти України, що спонукає до пошуку шляхів розв'язання завдань, спрямованих на підвищення рівня сформованості професійних компетентностей майбутніх фахівців засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Теоретичний аналіз проблем забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інформатизації та цифрової трансформації суспільно-економічних процесів України потребує вивчення та впровадження сучасних підходів до забезпечення якості професійної підготовки майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних.

Для ефективного використання інформаційних технологій при формуванні професійних компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників, необхідно проводити відповідні зміни, які повинні включати в себе забезпечення раціонального вибору адекватного для конкретної професії програмного продукту; вивчення та оволодіння методами та засобами використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій відповідно до потреб майбутньої професійної діяльності; оновлення професійних знань та навичок з урахуванням можливостей хмарних технологій; розвиток комунікативних здібностей, навичок колективної праці.

В статті описано етапи, критерії, показники та результати педагогічного експерименту впровадження авторської технології формування професійних компетентностей засобами інформаційно-комунікаційних технологій у майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних.

Ключові слова: педагогічний експеримент, констатувальний етап, формувальний етап, критерії, показники, результати педагогічного експерименту.

Педагогічний експеримент орієнтований не на отримання "нових" знань, а на перевірку та вирішення практичних проблем і завдань. До подібного роду експериментів може бути віднесена, наприклад, експериментальна перевірка цінності та корисності методичних рекомендацій щодо поліпшення організації навчально-виховного процесу, підвищення рівня професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців, перевірка ефективності різноманітних практичних та методичних рекомендацій тощо.

Відповідно до цього аспекту, протягом 2017 – 2022 рр. в умовах реального освітнього процесу проводилася дослідно-експериментальна робота на базі Вищого професійного училища № 7 м. Кременчука Полтавської області, ДПТНЗ «Професійний аграрний ліцей» м. Кобеляки, ДНЗ «Гадяцьке вище професійне аграрне училище», Професійно-технічне училище № 50 м. Карлівка, Чутівське професійне училище № 55, Вище професійне училище № 25 м. Київ, ДНЗ "Лиманський професійний аграрний ліцей".

Метою експерименту була перевірка ефективності авторської технології формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами ІКТ.

Організацію та вибір методів дослідження визначили теоретичні положення, викладені у попередніх розділах дисертаційного дослідження.

Педагогічний експеримент проводився у чотири етапи: аналітико-пошуковий, констатувальний, формувальний та контрольний (рис. 1).

Рис. 1. Етапи педагогічного експерименту.

На першому етапі (2017-2018 рр.), *аналітико-пошуковому*, вивчено стан розробленості проблеми формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами ІКТ та здійснено теоретичне обґрунтування необхідності вдосконалення освітнього процесу засобами ІКТ в умовах дистанційного та змішаного навчання, що базувалося на:

- 1) узагальненні результатів аналізу філософської, психолого-педагогічної, методичної та нормативно-правової літератури, а також дисертаційних робіт і монографій з проблеми дослідження;
- 2) визначенні наукового апарату дослідження;
- 3) вивченні сутності специфіки компетентнісного підходу як підґрунтя для формування професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами ІКТ;
- 4) підведенні підсумків теоретичного дослідження.

На *констатувальному етапі* педагогічного експерименту (2018-2019 рр.) було проведено такі заходи для формування професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами ІКТ:

- 1) проведення констатувального зрізу з визначення початкового рівня сформованості професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних;
- 2) визначення структурних, критеріальних та рівневих характеристик сформованості професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами ІКТ;
- 3) розроблення програми проведення експериментального дослідження з метою формування професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засоби ІКТ;
- 4) вивчення та апробація засобів ІКТ з метою організації ефективного освітнього процесу, що є передумовою здійснення ефективної, продуктивної та результативної професійної діяльності у майбутньому;
- 5) визначення та обґрунтування педагогічних умов ефективності досліджуваного процесу шляхом реалізації компетентнісного підходу;
- 6) формування експериментальних та контрольних груп.

Третій *формульальний етап* (2019 – 2021 р.р.) відзначався такими аспектами:

- 1) впровадження електронних навчально-методичних комплексів з предметів професійно-теоретичної підготовки;
- 2) організація інформаційно-освітнього середовища за освітньою програмою з підготовки кваліфікованих працівників за професією «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних»;
- 3) впровадження авторської технології формування професійних компетентностей майбутніх майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами ІКТ;
- 4) апробація авторської технології та її складових на конкурсах, виставках, вебінарах, у періодичних виданнях.

Четвертий етап контрольний (2020-2022р.р.) включав:

- 1) проведення контрольного зрізу;
- 2) визначення рівня сформованості компонентів професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних за результатами експерименту;
- 3) здійснення кількісної, якісної обробки і систематизацію одержаних даних та їх теоретичну інтерпретацію;
- 4) аналіз та узагальнення результатів дослідження;
- 5) підведення підсумків дослідно-експериментальної перевірки ефективності розробленої технології.

Оцінку рівня сформованості професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами ІКТ доцільно здійснювати за допомогою комплексу критеріїв і показників, визначення яких вимагає серйозного наукового обґрунтування як в теоретичному, так і у практичному аспекті.

Добираючи критерії оцінки сформованості професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами ІКТ необхідно вивчити сутність понять «критерій» та «показник».

У психолого-педагогічній літературі існують різні погляди щодо трактування поняття «критерій». Так само дещо по-різному його тлумачать словники: «критерій» (від грец. *kriterion* – засіб для судження) – підстава для оцінювання або для класифікації чогось [2, с. 211]; стандарт, зважаючи на який можна приймати рішення, щось оцінювати, або класифікувати; рівень досягнень, який визначається метою, за ступенем наближення до якої оцінюється прогрес [1]. У Сучасному словнику іншомовних слів поняття «критерій» витлумачене як одна з основних ознак, мірило для визначення, оцінювання, класифікації чого-небудь [3, с. 391].

Для оцінки рівнів сформованості професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами ІКТ нами було виокремлено й конкретизовано критерії та показники, для деталізації яких служить критеріальна структура, що наведено на рисунку 2.

Рис. 2. Критеріальна структура оцінювання рівнів сформованості професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами інформаційно-комунікаційних технологій

Перелік критеріїв та діагностичних методик для оцінки ефективності технології формування професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами інформаційно-комунікаційних технологій наведено в таблиці 1.

На підставі визначених критеріїв та показників було визначено чотири рівні ефективності технології формування професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами ІКТ: високий, достатній, середній, низький.

Таблиця 1

Критерії та показники сформованості професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами ІКТ

Критерії	Показники	Методика
Мотиваційний	мотиви навчання	Методика вивчення мотивації навчання Т.І. Ільїної
	усвідомлення значення набуття професійних компетентностей в умовах конкуренції на ринку праці	Анкетування
Когнітивний	рівень цифрової грамотності	Результати навчання за професією «Оператор комп'ютерного набору»
	ставлення до організації освітнього процесу	Метод експертних оцінок
	ефективність навчальної діяльності	Методика оцінки ефективності навчальної діяльності студентів (за І.С. Тодоровою)
	рівень теоретичних знань	Контроль знань (тестовий контроль)
Професійно-діяльнісний	сформованість професійних вмінь	Зріз знань (тестування, бізнес-симуляції, виконання професійних завдань)
	оцінка написання та захисту дипломних робіт	Метод експертних оцінок

З метою аналізу результатів експериментального дослідження порівнювалися цифрові показники вхідного та підсумкового рівнів сформованості всіх компонентів професійних компетентностей засобами ІКТ майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних. Які навчалися в контрольних і експериментальних групах.

Для аналізу результативності формування професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних, які навчалися за традиційною та експериментальною методикою, встановлювалися і порівнювалися цифрові показники сформованості кожного критерію професійних компетентностей, що відображено в таблиці 2. Для встановлення середнього показника (СП) сформованості кожного критерію і загалом готовності здобувачів освіти до професійної діяльності кожен з рівнів позначався відповідною цифрою за 12-бальною системою оцінювання, що необхідно для проведення математичних розрахунків з метою доведення достовірності результатів дослідження (високий рівень – 12-10 балів, достатній – 9-7 бали, середній – 6-4 бали, низький – 3-1 бали).

Таблиця 2

Узагальнені результати показників за рівнями сформованості професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних

Групи і кількість здобувачів освіти	Етапи контролю	Цифрові показники за рівнями сформованості професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних								
		Високий		Достатній		Середній		Низький		СП
		К	%	К	%	К	%	К	%	
Мотиваційний критерій										
КГ-145	ВК	20	13,48	51	35,12	56	38,78	18	12,62	7,48
КГ-145	ПК	24	16,55	56	38,62	57	39,31	8	5,52	7,99
ЕГ-143	ВК	16	11,32	52	36,09	62	43,56	13	9,03	7,49
ЕГ-143	ПК	40	27,97	72	50,35	31	21,68	0	0,00	9,19
Когнітивний критерій										
КГ-145	ВК	10	6,94	44	30,45	73	50,36	18	12,25	6,96
КГ-145	ПК	16	11,03	56	38,62	64	44,14	9	6,21	7,63
ЕГ-143	ВК	7	5,12	46	32,23	68	47,58	22	15,07	6,82
ЕГ-143	ПК	31	21,68	77	53,85	35	24,48	0	0,00	8,92
Професійно-діяльницький критерій										
КГ-145	ВК	12	8,32	43	29,78	62	42,48	28	19,42	6,57
КГ-145	ПК	20	13,79	58	40,00	52	35,86	15	10,34	7,72
ЕГ-143	ВК	12	8,51	49	34,48	65	45,59	16	11,42	6,86
ЕГ-143	ПК	22	15,38	65	45,45	56	39,16	0	0,00	8,29
Середні показники										
КГ-145	ВК	14	9,58	46	31,78	64	43,87	21	14,76	7,00
КГ-145	ПК	20	13,79	57	39,08	58	39,77	11	7,36	7,78
ЕГ-143	ВК	12	8,32	49	34,27	65	45,58	17	11,84	7,06
ЕГ-143	ПК	31	21,68	71	49,88	41	28,44	0	0,00	8,80

Аналіз табличних даних свідчить, що:

– за середнім показником високого рівня в КГ спостерігається зростання на 4,21 % (13,79% – 9,58%), а в ЕГ – на 13,36% (21,68% – 8,32%);

– за середнім показником достатнього рівня в КГ відбулося зростання кількості здобувачів освіти з 31,78% до 39,08% (на 7,3%), а в ЕГ – спостерігається збільшення від 34,27% до 49,88% (на 15,61%);

– за показниками середнього рівня в обох категоріях груп відзначалося зменшення кількості здобувачів освіти: в КГ на 28,27%, в ЕГ на 17,14%;

– за показниками низького рівня в КГ кількість здобувачів освіти зменшилася від 14,76% до 7,36% (на 7,4%), а в ЕГ – від 11,84% до 0,0%, що на 7,04% більше, ніж у КГ.

З метою доведення вірогідності отриманих результатів і визначення достовірності експериментального дослідження здійснювалося порівняння дисперсій і визначення F-критерію (таблиця 3).

Таблиця 3

Результати обчислення дисперсій для визначення емпіричного F-критерію

Критерії сформованості	Групи і етапи контролю	Показники для визначення F-критерію		
		$\Sigma f(x_i - \bar{x})^2$	σ^2	F_{emp}
Мотиваційний	КГ-ВК	1007,4219	6,9477376	1,35
	КГ-ПК	867,9724	5,9860166	
	ЕГ-ВК	845,5474	5,912919	1,78
	ЕГ-ПК	633,9021	4,4328818	
Когнітивний	КГ-ВК	785,2020	5,4151862	1,03
	КГ-ПК	773,6276	5,3353627	
	ЕГ-ВК	775,7058	5,424516	1,71
	ЕГ-ПК	592,9930	4,1468042	
Професійно-діяльнісний	КГ-ВК	989,9136	6,8269906	1,09
	КГ-ПК	949,4069	6,5476338	
	ЕГ-ВК	838,8679	5,866209	1,78
	ЕГ-ПК	629,2448	4,400313	
Загальна сформованість	КГ-ВК	754,0125	5,200086	0,78
	КГ-ПК	851,1716	5,870149	
	ЕГ-ВК	855,9649	5,9857689	1,80
	ЕГ-ПК	638,2004	4,4629401	

Порівняльний аналіз емпіричного показника F-критерію в контрольних і експериментальних групах з визначеними межами $F_{krit} 2,1 - 1,0$ за всіма критеріями показав, що F_{emp} -ЕГ підтверджує достовірність результатів.

Отже, в ході аналізу результатів експериментального дослідження отримано позитивні зрушення у сформованості професійних компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних засобами ІКТ, котрі навчалися в експериментальних групах, порівняно зі здобувачами освіти, котрі навчалися за традиційною методикою в контрольних групах, що свідчить про ефективність авторської технології.

Використана література:

1. Богачик М. С. Розвиток інформатичної компетентності старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів у процесі навчання іноземної мови. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Пед. науки.* 2012. № 15, ч. 2. С. 93-101.
2. Новий тлумачний словник української мови. Т. 1, А-К / уклад.: В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. Київ : АКОНІТ, 2006. 926 с.
3. Сучасний тлумачний словник української мови : 50 000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків : Школа, 2006. 832 с.

References:

1. Bohachyk M. S. (2012) Rozvytok informatychnoi kompetentnosti starshoklasnykiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv u protsesi navchannia inozemnoi movy [The development of informational competence of high school students in the primary education in the process of learning foreign language]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Ped. nauky.* № 15, ch. 2. S. 93-101. [in Ukrainian]
2. Yaremenko V. V (2006) Novyi tлумachnyi slovnyk ukraïnskoi movy [New glossary of Ukrainian language]. Kyiv : AKONIT. 926 s. [in Ukrainian]
3. Dubichynskoho B. V. (2006) Suchasnyi tлумachnyi slovnyk ukraïnskoi movy : 50 000 sliv [Modern glossary of Ukrainian language : 50 000 slov]. Kharkiv : Shkola. 832 s. [in Ukrainian]

Kostenko O. Application of author's technology in the formation of professional competencies of future accountants

Reform processes in education are changing the emphasis in the training of skilled workers. A modern skilled worker must possess professional competencies, safely, critically and creatively perform tasks related to training, employment and professional activity.

In connection with the state of war in Ukraine and the worldwide pandemic, the educational process in professional (vocational and technical) education institutions takes place in the conditions of distance and mixed learning. Therefore, the training of a modern skilled worker requires the introduction of modern online technologies into the educational process. As a result, the digital transformation of the education sphere of Ukraine is taking place, which encourages the search for ways to solve tasks aimed at increasing the level of professional competence formation of future specialists by means of information and communication technologies.

Theoretical analysis of the problems of ensuring the quality of professional training of future specialists in professional (vocational and technical) education institutions in the conditions of informatization and digital transformation of socio-economic processes of Ukraine requires the study and implementation of modern approaches to ensuring the quality of professional training of future accountants in the registration of accounting data.

For the effective use of information technologies in the formation of professional competencies of future qualified workers, it is necessary to make appropriate changes, which should include ensuring a rational choice of a software product adequate

for a specific profession; studying and mastering the methods and means of using modern information and communication technologies in accordance with the needs of future professional activity; updating professional knowledge and skills taking into account the possibilities of cloud technologies; development of communication skills, collective work skills.

The article describes the stages, criteria, indicators and results of the pedagogical experiment of introducing the author's technology for the formation of professional competences by means of information and communication technologies among future accountants on the registration of accounting data.

Key words: pedagogical experiment, establishing stage, formative stage, criteria, indicators, results of pedagogical experiment.

УДК 364(1-87X075.8)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.22>

Кузьмін В. В., Кузьміна М. О., Балухтіна О. М., Баршацька Г. Ю., Щербина С. С.

СОЦІОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРАКТИЧНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Метою статті є розкриття питання змісту, потенціалу й логіки функціонування сучасних соціологічних та психолого-педагогічних технологій у практичній соціальній роботі. Практика соціальної роботи полягає в таргетованому, кейсовому професійному застосуванні цінностей, принципів і методів соціології, соціальної педагогіки та соціальної психології. Теоретичні й практичні напрацювання вказаних наук є основою для успішної соціальної практики, яка насамперед полягає в ефективному соціальному менеджменті. Успішне прикладне використання теоретичних знань у контексті соціальної практики перетворюється на технологію, яка має деяку універсальність дії з високою гарантією успішності застосування – за умови дотримання належної техніки імплементації. З'ясовано, що використання соціологічних та психолого-педагогічних технологій у практичній соціальній роботі забезпечує виконання фундаментальних функцій: соціальної діагностики (у межах цієї функції чільну роль відіграють соціологічні технології), соціальної терапії, соціальної реабілітації, соціальної профілактики та соціального консультування. Практика соціальної роботи означає професійну діяльність, спрямовану на підвищення, захист або відновлення здатності людей до соціального функціонування, незалежно від того, чи порушена вона через фізичні, екологічні чи емоційні фактори. Це професійне застосування наявних на сьогодні досягнень соціології, соціальної психології й педагогіки спрямоване на надання належної й відчутної соціальної допомоги як окремим людям, так і різним категоріям населення. У статті відзначено підвищення ефективності внаслідок максимально інтегрованого застосування технологій у парадигмі соціальної практики. Наприклад, використання досліджуваних технологій у комплексі з інформаційно-комп'ютерними технологіями, важливими в сучасному світі.

Ключові слова: психолого-педагогічна технологія, соціальна практика, соціальна робота, соціологічна технологія, технології соціальної роботи.

Кожна техніка виконання професійних завдань зароджується у спробі впоратися з якоюсь ситуацією, що вимагає практичної уваги та ефективного рішення. Практика досягнення професійних цілей стосується не теорії як такої, а питання отримання негайних і задовільних результатів роботи. Це вимагає прагматичного підходу: єдиним критерієм дієвості практичних методів є те, «працюють вони чи ні». Очевидно, однак, що будь-які успіхи застосування конкретних методів і технологій реалізації практичних цілей у роботі мають бути обумовлені застосуванням правильних принципів їх інтеграції в професійну сферу. Соціальні та психолого-педагогічні технології є наскрізними для багатьох галузей знання й практики людини (педагогічна сфера, політична, культурна тощо), однак у ніші практичної соціальної роботи має виразну специфіку імплементації.

Слушною є думка А. Й. Капської та ін. щодо необхідності класифікації соціальних технологій за типами й напрямками застосування [2, с. 17]. Однак, соціальні технології можуть бути класифіковані й за генезою – відповідно до сфери, у якій первинно виникла та чи інша технологія й із якої була переміщена як ефективний механізм вирішення практичних соціальних питань. Соціологічні та психолого-педагогічні технології можна назвати універсальними в соціальній галузі. Наприклад, такі їхні вияви, як технології соціологічної діагностики деякого соціального явища, технологія педагогічної дії, технологія превентивного психолого-педагогічного виховання, формування громадської позиції щодо питання суспільного життя (через таргетований інформаційний вплив, діяльність соціальних інститутів тощо) є конкретними зразками використання теоретичного знання, що сформувалося в парадигмі соціології як науки, соціальної психології та соціальної педагогіки, у практичній соціальній роботі. Також важливою є теза про те, що вирішення будь-якої соціальної проблеми передбачає залучення низки технологій у їх взаємному зв'язку та взаємній залежності [2, с. 19].